ప్రథమ ప్రదర్శనము

శ్రీ రాజరాజనరేంద్ర పట్టాభిషేక వర్ధంతి. 14—9—46

పశ్చిమ గోదావరీ కాళాశాలా విద్యార్థినాట్యమండలి.

శివాజీ:— శ్రీ ధుమంతరావు లక్ష్మీనారాయణమూర్తి
రామదాసు:— శ్రీ హెచ్చి. రామమోహనాచారి
భారతీతీర్థుడు:— శ్రీ కేశనకుర్తి వీరభద్రాచారి
బాజీప్రభువు:— శ్రీ ఎ. సుబ్బారావు
తానాజీ:— శ్రీ నందుల సూర్యనారాయణ
నేతాజీ:— శ్రీ ఆరుమిల్లి శ్రీరాములు
శిష్యుడు:— శ్రీ అడవి విశ్వేశ్వరావు
సైనికుడు:— శ్రీ తంగెళ్ల కామేశ్వరావు
మురళీనాదము:— శ్రీ జోనా సామ్రాజ్

మూల్యము రు 1—8—0
ఆగస్టు 1947

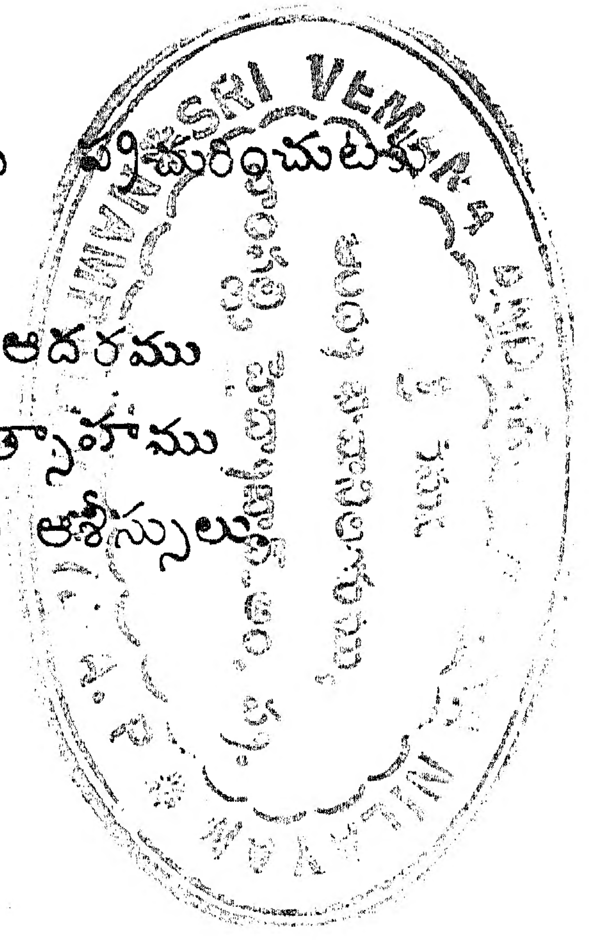
ప్రతులకు: కార్యదర్శి
కవితా ప్రభాస: భీమవరము.

ముద్రిణ
మహాంధ్ర, భీమవరమ్.
కా 72. ప్రతులు ౧౦౦౦
డి. డిస్. పి. కన్. ఎ 5593_46.
తేదీ 13—5—1947

—: అవతారిక :—

"ఛత్రపతి శివాజీ" అను ఈరూపకమును ప్రచురించుటకు పురికొల్పినది

మిత్రశ్రీ తుమ్మలపల్లి వీరభద్రరావుగారి ఆదరము
పూజ్యశ్రీ పెద్దాడ రామస్వామిగారి ప్రోత్సాహము
గురుదేవులు శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతంగారి ఆశీస్సులు.

పూజ్యమిత్రులు
శ్రీ తుమ్మలపల్లి సత్యనారాయణమూర్తి,
శ్రీ కొత్తమాసు వెంకటరత్నంగారలు

వర్థమాన నటులు
శ్రీ యన్. వి. యల్. నరసింహాచార్యులు, శ్రీ కొచ్చెర్లకోట సత్యనారాయణ, డాక్టర్ పొన్నపల్లి సుబ్రహ్మణ్యంగారలు

కళాశాలా సహవ్రతులు
శ్రీ కపిలవాయి సన్యాసయ్య, శ్రీ సన్నిధిరాజు రామమూర్తి, శ్రీ గుడిమెట్ల సుబ్బిరెడ్డిగారలు ముద్రించుటకు ప్రోత్సహించినారు.

ఈరూపకములో శివాజీ జీవితమునందలి అద్భుత చారిత్రకసన్నివేశములను అతని సహవ్రతులైన బాజీమున్నగు మహానాయకుల ఆత్మత్యాగ వృత్తములను ప్రదర్శించుటయే పరమలక్ష్యము.

ముస్లిమ్ సోదరుల హృదయముల కావంతయు నొప్పికలుగరాదను ఆశయమును గ్రంథకర్త అసిధారా వ్రతముగా పరిపాలించినాడు.

కవితాప్రభాసను చిత్రించి యిచ్చిన సుప్రసిద్ధ చిత్రకారులు శ్రీ అంకాల వెంకటసుబ్బారావుగారికి ఛత్రపతిముఖచిత్రమును చిత్రించిన ఆబాల్యమిత్రుడు సహాధ్యాయి, ఏలూరు మెట్రో స్టూడియో అధినేత శ్రీ వెంకటేశ్వరరావుకు, ప్రత్యేకశ్రద్ధతో పుస్తకమును ముద్రించిన మహాంధ్ర ముద్రాక్షరశాలకు శ్రీ ఆకుల సత్యనారాయణగారికి కృతజ్ఞత.

: కృతికర్త :

సూత్రధారుడు

క్వణదణుకింకిణీ కలిత కాంచన కంకణ కాంచిద్యై రణ
న్మణిమయ శింజినీ ప్రకట నర్తనగాన ఝుళంఝుళ ద్వేలా
సినియయి; జాళువా పసిడిసిగ్గుల మేలిముసుంగు మత్తకళా
ప్రణయినిజార్చెడిన్. చెదరి రాలెడి వేనలి పూలజల్లులో.

ఓదివ్యగాయకా! భావింపవోయీ!
ఓనవ్యభావుకా! ధ్యానింపవోయీ!

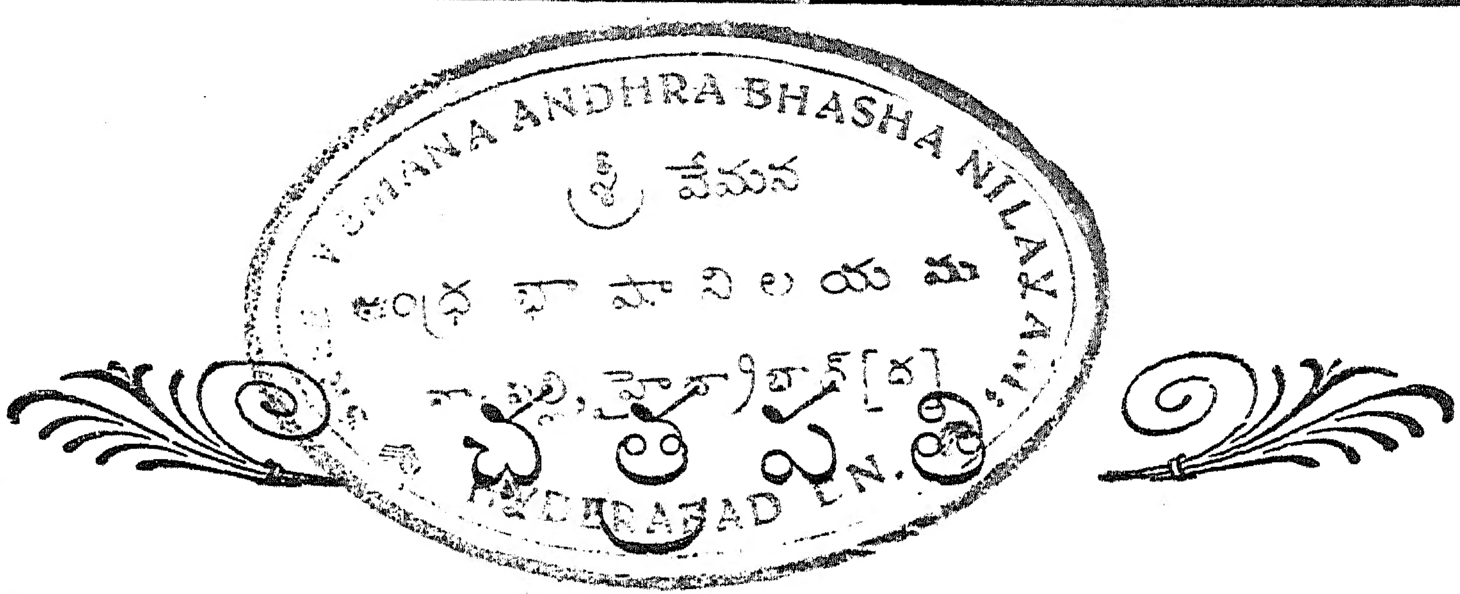
అవెప్రభాతసంధ్యా కలకలనినాదవిల సితదివ్యోషస్సులు
అవె సువర్ణపతాక నవయుగోదయారుణ కోమలరోచిస్సులు
ఓదివ్యగాయకా!

ఇవి స్వతంత్రవికాస యువభారతనిత్యవినిర్మల తేజస్సులు
ఇవి మదీయకవితా రసభావగీతికాతరంగితనమస్సులు
ఓదివ్యగాయకా!

శ్రీజయజయ నినాద మంజులగళ రంజిత దీక్షాంజలులవిగో
శ్రీప్రియభారత జనయిత్రీ చరణాంబుజ పూజాంజలులవిగో
ఓదివ్యగాయకా!

దివ్యభారతవీర నరనారీపవిత్ర రక్తాంజలులివిగో
నవ్యభారతహృదయ వికసిత కవితామృత గీతాంజలు లివిగో
ఓదివ్యగాయకా!

శివాజీ

—: ప్రథమరంగము :—

వైతాళికులు

శ్రీశ్రీశ్రీ మహారాజరాజశ్రీ, శ్రీమదఖండ మహారాష్ట్ర క్షమామండలాఖండలా! దిగంతవిశ్రాంతకీర్తి ప్రభామండల! స్వాతంత్ర్య భారత నిర్మాణదీక్షామండితభుజోద్దండ! సత్యపరాక్రమ తేజోమండలీ పరివేషిత చండమార్తాండ! అశేషభారతవీరజన నవ నవోన్మేషితా శాలతాశ్రిత బాహుదండ! ఖండితారిమస్తక సమర్చిత చండికాపాద పుండరీక! భండనపాండితీ నిర్జితాహితచమూకాండ! సనాతనధర్మ సంరక్షణ దీక్షామండిత కోదండ! ప్రచండమరాట మత్త వేదండ వాహినీ పూజిత రాజదండ! ఆశ్రితరామదాస తపఃపరిపూత దివ్యత్రిదండ!...

: ఘంటికానాద పరంపరలు :

రాజకుమార కేసరీ! మరాట కిరీట మనోజ్ఞమౌళీ! వి
భ్రాజిత ధర్మపోషక! పరాక్రమ పాండుర దిగ్విభాగ! వీ
రాజి విశుద్ధతేజ! జిజియాజననీహృదయాబ్ధిచంద్ర! నీ
రాజన మంగళాశిష విరాజితమూర్తి! శివాజిపార్థివా!

: జై! జై!! జై!!! విజయ ఘంటికానినాదము! :

శివాజీ

వీరకుమారుల రక్తవర్షముచేగాని స్వాతంత్ర్య కల్పద్రుమము చిగురింపదు. కాని, దండనీతి సర్వదా అంతిమోపాయము. జయించిన రాజ్యముల పునర్నిర్మాణమునకు శాంతిస్థాపనకు మనసర్వశక్తులు విని యోగించుచున్న యీ సమయముననే మనకు మరల కత్తిపట్టవలసిన అవసరము వచ్చినది.

అమాత్యపింగళ్ జీ

మహారాజా! బీజపూరుసైన్యములతో అఫ్జులుఖాన్ మాతా భవానీక్షేత్రము తులసీపూరువరకు దండెత్తివచ్చినట్లు వేగులవలన తెలిసినది. ముట్టడిలో వజ్రిఘర్‌తోపాటు అనేక జనపదములు రూపు లేకుండ సమసిపోయినవి. పాపము!!——

శివాజీ

వీరకుమారులారా! విశ్వమానవ కుటుంబములో మరాఠజాతి నశించుట భగవానుని ఆశయమెన్నటికి కాజాలదు. ఈపవిత్ర ధర్మ రాజ్యసాధనిర్మాణమున మనలను కర్మకారులుగ ఎన్నుకొన జగదీశుని ప్రార్థింపవలెను. పరాత్పరుడు మనశక్తిస్థైర్యముల పరీక్షింపనిదే యీ మహత్తర కర్తవ్యమును మన భుజస్కంధములపై మోపెట్టదలంపడు. అందు తొలిపరీక్షలో కృతార్థులమైతిమి. - ఇంకను పరీక్షాసమ యము ముగియలేదు. ఈసారి జగదీశుని మెప్పించి మనలను మన ముద్ధరించుకొని తోడి భారతసోదరుల నుద్ధరించు అధికారమునకై ప్రార్థింపవలెను.

తానాజీ

మహారాజా! ఆజ్ఞనందుకొని స్వసైన్యముగ ఇదే సహ్యాద్రిసీమ నుండి వచ్చుచున్నాను. అనంతరకర్తవ్య మాజ్ఞాపింప ప్రార్థన.

శివాజీ

వీరకుమారులారా! ఎటుచూచినను మనకు శత్రువులే! మన కర్తవ్యదీక్ష ధ్రువతారవలె అచంచలము. అకుంఠిత స్థైర్యముతో ఆత్మవిశ్వాసముతో శత్రువును ఎదుర్కొనుటయే.

అమాత్యపింగళ్‌జీ

వజ్రపుర్ ముట్టడిలో మరాఠ సేనలు సంపూర్ణముగా నశించినవి. విజయగర్వముచే బీజపూరు సేనలు మీద వచ్చిపడుచున్నవి.

శివాజీ

నిజమే! బలవత్తరమైన రిపుసమూహమును ఎదిరించవలసి వచ్చుచున్నది అఫ్‌జుల్‌ఖాన్! ఆరితేరిన వీరుడు. పదివేల కాల్బలము! ఏమి? ఒక మహారాష్ట్ర జాగీరుదారుపై బీజపూరు సుల్తానువారి సర్వ సైన్యములు కదలివచ్చుచున్నవిగదా!

వైతాళికులు

శ్రీశ్రీశ్రీ శ్రీమాన్ పూజ్యశ్రీ, శ్రీభగవాన్ సమర్థ రామదాస స్వామి గురుదేవ ప్రభువులవారు జై! జై! జై! : ఘంటికానాదము : :రామముని భక్తిపారవశ్యమున పాడుకొనుచు ప్రవేశించును :

రామదాసు

శ్రీరామా! నీరదశ్యామా!
సుఖదామా! రఘూత్తమా!
దీనవత్సలారామా! సాధుసంతవిశ్రామా!
జయజయ రఘువీర సమర్థ!
శ్రీరామా! నీరదశ్యామా!॥

: శ్రీ శివాజీ నమస్కరించును :

శివాజీ

పూజ్యపాదులు శ్రీరామదాసస్వామి గురుదేవులకు శివా నమస్కారములు.

రామదాసు

: లేవనెత్తి: రామ్ రామ్. బ్రహ్మార్పణమస్తు. సమస్త మంగళా వాప్తిరస్తు.

తానాజీ : నేతాజీ ప్రభృతులు

: నమస్కరింతురు :

రామదాసు

రామ్ రామ్. కృష్ణార్పణమస్తు! భగవానుడు మిమ్మందర ననుగ్రహించు గాక!

శివాజీ

మహాభాగా! దక్షిణాపథమంతయు అన్యాక్రాంతమై అల్లకల్లోలమై అరాజకములో అట్టుడికి పోవుచున్నది. జాతి సర్వశక్తులు ఉడిగి పోవుచున్నప్పుడు కనులార గాంచి ఊరకుండ లేము. ఊరకొనక, సాధింప గల్గినదేమియు కన్పడుట లేదు. సాధించినను "రాజ్యాంతే నరకం ధ్రువమ్మ" ని శాస్త్రములు ఘోషించు చున్నవి. మాబోటి ప్రాకృతులు కర్తవ్యతా విమూఢులై, కన్నులు నులుపుకొనుచు కూలబడి కూర్చొను చున్నారు.

రామదాసు

వత్సా! నీధర్మ జిజ్ఞాసకు సంతోషము ఏనాడో కురుక్షేత్రమున శ్రీకృష్ణుడు పూరించిన పాంచజన్య శంఖారావము గీతానాదముగ

నేటికిని తరంగితమై భారతీయుల హృదయములలో ప్రతిధ్వనించి విజయుని కానుద్బోధించుచున్నది. కర్మవీరులగు మరాఠ కుమారుల కింత కన్న ప్రబోధింపవలసిన దేమున్నది?

ప్రాణము గడ్డిపోచవలె ఆత్మసమర్పణ మాచరించి పౌ
రాణిక యోధులెల్లరు పురాతన సంస్కృతి నిల్పినారు! మీ
బాణము నాశ్రయించినది భారత భాగ్యము నేడు, విశ్వక
ల్యాణ కళావిలాసములు హైందవజీవన చారితార్థ్యముల్.

శివాజీ

మహాత్మా! కర్తవ్యము గోచరించినను, తత్సాధనకు కేవలము మనుష్యశక్తి చాలదు. మహదాశయములను కార్యరంగమున ఆచరణలోనికి దెచ్చునప్పుడు మానవుని శక్తియుక్తులకన్న దివ్యకరుణాకటాక్ష వీక్షణములే యెక్కువగా తోడ్పడగలవు! రాజ్యము పోనుపోను ప్రవృత్తిపరమై ఐహికవిషయచింతాలంపటత్వమున బడద్రోయును. ముముక్షువులకు రాజ్యభారము ప్రతిబంధకమేగదా!

గురుదేవా!

సంపాదించితి శ్రీ భవానికృప అస్మన్మాత ఆశీస్సులన్
పెంపున్ గన్న మరాఠ రాజ్యము, శివాపేక్షా నిమగ్నుండనై
శంపాభంగురమైన రాజ్యరమ నీపణ్మాతమే నాత్మ కాం
క్షింపన్, ధర్మగవేషణా పథమునన్ శిక్షించి రక్షింపవే!

రామదాసు

వత్సా! శివా!

నీధర్మతాత్పర్యమునకు పరమసంతోషము.

శివాజీ

గురుదేవా! శరణాగతిని మన్నింపప్రార్థన.

శరణము కర్మయోగపథ సచ్చరణాన్విత వీరధర్మముల్
శరణము తత్త్వమార్గ విలసత్పద సచ్చిదచిత్ప్రబోధముల్
శరణము సత్యవాఙ్నియమసాగసనాతన ధర్మదీపికల్
శరణము రామదాసమునిసత్తము దివ్యపదారవిందముల్

: రామమునికి పాదనమస్కారము సల్పును :

: రామదాసు లేవనెత్తును :

శివాజీ

దేవా! మధ్యాహ్నభిక్షాసమయము సమీపించుచున్నది. సమయమునకు విజయముచేసినారు! మాపున్నెము పండివచ్చినది. శిష్యుడు సమర్పించు భిక్షావందనములు స్వీకరింప ప్రార్థన.

రామదాసు

వత్సా! నీభక్తికి సంతోషము. అట్లే స్వీకరించెదను.

శివాజీ

కృతార్థుడను. జగదేక వంద్యులగు గురువర్యులకు భిక్షాప్రదానముగా సమర్పింపదగిన దేమిగలదు? గురుదేవా! నాయీరాజ్య సర్వస్వమును భిక్షావందనములుగా తమపాదార్పణము చేయ అనుజ్ఞవేడుచున్నాను.

రామదాసు

వత్సా! నీధర్మతాత్పర్యమునకు సంతోషము.

శివాజీ

చరితార్థుడను.

సముద్రైయెవ్వాడు ముక్తకర్మచయుడై సన్యాసియై రాజ్యభారము దాల్పంగ ననుగ్రహించెనిట నాబ్రహ్మజ్ఞుధర్మస్వరూ

పుమహాత్మ్యా ప్రియదర్శనున్ పరమతిన్ పూజించి అర్పింతు రా
జ్యము నస్మద్గురు రామదాసముని పాదాంభోజయుగ్మంబునన్
:కిరీటమును కరవాలమును వినమ్రుడై రాముని పాదపీఠిక పైనుంచును:

రామదాసు

: పరిగ్రహించి : కృష్ణార్పణమస్తు

శివాజీ

కృతార్థుడను.

వైతాళికులు

జై జై జై! శ్రీ శ్రీ శ్రీ భగవాన్ పూజ్యశ్రీ శ్రీమాన్ మహా
రాజరాజశ్రీ శ్రీసమర్థ రామదాసస్వామి గురుదేవమహారాజా! జై జై జై
: ఘంటారావములు :

రామదాసు.

వత్సా! శివా! సర్వరాజ్యమును భిక్షాప్రదానముగా మాకు
సమర్పించితివిగదా? ఇకనీవేమి చేయసంకల్పించుచున్నావు?

శివాజీ

శ్రీమ పాద సేవ.

రామదాసు

వత్సా? శివా!
సంతోషించితి నీదుధర్మమతికిన్ సచ్ఛీలసంపత్తికిన్
కాంతారంబులముక్కు మూసికొనుమోక్షాకాంక్షకిన్ రాజ్యదు
ర్దాంత ప్రాభవ మేల? నా ప్రతినిధిత్వంబిచ్చితిన్ సర్వభూ
తాంతర్యామి జగద్గురుండెపుడు తోడై నిన్నురక్షించుతన్

: కిరీటమును కరవాలమును తిరిగి శివాజీచేతి కందిచ్చును :
సత్యముకొరకై, ధర్మసంరక్షణార్థమై ఈకత్తిని ధరింపుము.

శివాజీ

దేవర ఆజ్ఞ శిరసావహించుచున్నాను.

రామదాసు

ఈకిరీటమును రాజాభిజ్ఞానములను యథాపూర్వముగ ధరించి నిర్వికల్పముగ రాజ్యము నేలుకొనుము.

శివాజీ

ఈశివా తనధర్మాధికారమును పూజ్యశ్రీ శ్రీమాన్ సమర్థరామదాస మునివర్యుల చరణారవిందముల సాన్నిధ్యమున పరిగ్రహించెనని ఎన్నటికిని మరువలేదు.

రామదాసు

ఈప్రతిజ్ఞను త్రికరణశుద్ధిగ అనుష్ఠింపుము.

శివాజీ

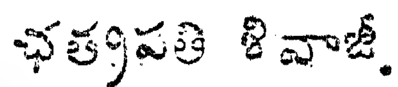
మహాభాగా! సదాలోకాభ్యుదయమునకై నాసర్వమర్పించుటకు వెనుదీయనని ఇదే తమ చరణారవిందముల ప్రమాణము చేయుచున్నాను.

రామదాసు

విజయీభవ!

శివాజీ

మహాప్రసాదము. నాయీప్రాతినిధ్యమునకు చిహ్నముగా ప్రత్యభిజ్ఞానమైదైన అనుగ్రహింప ప్రార్థించు చున్నాను.

రామదాసు

సన్న్యాసి అనుగ్రహించునది కాషాయాంబరము.

శివాజీ

మహాప్రసాదము.

రామదాసు

కాని, తీవ్రదీక్షను, పరమధర్మనిష్ఠను, అసిధారావ్రతమును కోరుకొనుచున్నావు. : ఇచ్చును :

శివాజీ

చిత్తము. మహాప్రసాదము.

: కాషాయధ్వజము నెగురవైచి :

సహవ్రతులారా! శ్రీ శ్రీ శ్రీ పూజ్యశ్రీ భగవాన్ సమర్థరామదాసస్వామి మునివర్యుల తపఃపరిపూతమైన యీపవిత్ర కాషాయము స్వార్థత్యాగుల సామ్రాజ్య పతాకమై విజయధ్వజమై వెలయుగాక! జై! భగవాజెండా. :జయ జయ ధ్వానములు: వీరకుమారులారా! భారత భాగ్యోదయమైనది. నేటినుండి మహారాష్ట్ర చరిత్రలో స్వర్ణయుగము ప్రారంభమైనది.

: సైనికులు వచ్చెదరు. జయజయనాదాలు :

గురుదేవా!

విజయశ్రీగొనివచ్చు వీరసమరావేశమ్ము మీ పాదపం
కజ సాన్నిధ్యమువల్ల కల్గినది దీక్షాబద్ధచేతస్కులై
ప్రజలొక్కుమ్మడి వచ్చినారలదె సామ్రాజ్యధ్వజోద్ధారులై
యజనార్థుల్ వలె కన్గొనుండు కరుణాపాంగావలోకంబులన్

కాటికి కాల్చాపి కంటనీరిడుతల్లి
వీడ్కొని వచ్చిన వీరుడితడు
కోరివరించి కైకొన్న విలాసిని
వేడికౌగిలి వీడు వీరుడితడు
పట్టాభిషేకమా పదినాళ్లలో సింహా
పీఠిక దిగివచ్చు వీరుడితడు
కానక కన్నట్టి కసిగందు పురిటింట
వీడి పోరగవచ్చు వీరుడితడు
మమతలన్ వీడి మోహపాశము విదల్చి
స్వార్థమును ద్రోసి వాత్సల్యమడచి; ధర్మ
దేవతకు అంజలి ఘటించు దేశభక్తు
లరయు చున్నారు దేవర ఆజ్ఞకొఱకు.

: సైనికులు జయ జయ ధ్వానములతో నమస్కరించెదరు:

పతాకవందనము : బృందగీతి

శ్రీజయ పతాక! శుభదా!
జయ జయ వరద శ్రీ॥
విశ్వవిహార ! విజయ విలోల
జనగణ రమణ ! భవభయ హరణ
స్వాతంత్ర్య తేజోవిశాలావనీ భారతభాగ్యవిధాయి
స్వేచ్ఛా గగన విశ్రుతవిహారిణీ
అరుణా వరణా భరణా
స్వాతంత్ర్య వికాస ! శోభావిభాస
భారత మానసహారి శ్రీ॥

రామదాసు

బాధల కోర్చియుక్ భరత వర్షమువీడదు వీరధర్మముక్
నాథుల బాసివీరలలనల్ చితికెక్కిరి శీలరక్షకై
సాధక దీక్షగైకొనుడు సైనికులార రయంబునన్ జగ
న్నాథు రథంబు సాగనది ధర్మపథాన జయోన్ముఖంబుగా.

పోవుడు వీరులార రణభూమికి మీకుజయంబు కల్గెడున్
దైవము తోడుగాగలదు తథ్యమునమ్ముడు, మాతృదేశ సే
వావసరంబునందసువులర్పణసేయు పరాక్రమోన్నతుల్
భావియువప్రపంచమున భాసిలుగావుత మేలుబంతిగా.

: రాముని నిష్క్రమణము :

ప్రతీహారి

:ప్రవేశించి: జయము జయము మహారాజులకు... ...మహా రాజా! శ్రీకృష్ణాజీ భాస్కరదేవ్ మహాశయులు రాయబారియై వచ్చి తమదర్శనార్థము వేచియున్నారు.

అమాత్యపింగళ్జీ

ప్రవేశపెట్టుము.

: ప్రతీహారి నిష్క్రమణము :

కృష్ణాజీ

:ప్రవేశించి: జయము జయము మహా రాజులకు

శివాజీ

రామ్‌రామ్. స్వాగతము!!

అమాత్యపింగళ్జీ

సుస్వాగతము... మహాశయులకు!!

కృష్ణాజీ

:ఆసీనుడగును:

పింగళ్ జీ

మహాత్మా! తమరాకకు గలప్రయోజనమును విన శ్రీ మహా రాజులు కుతూహలులై యున్నారు.

కృష్ణాజీ

శ్రీ శ్రీ శ్రీ మహారాజశ్రీ శివాజీ ప్రభువర్యులకుజయ పరంప రాభ్యుదయములు.

శివాజీ

శ్రీ అఫ్ జల్ ఖాన్ మహావీరులకు మాసుహృదభినందనములు

కృష్ణాజీ

శ్రీ శివాజీ ప్రభువర్యులకు ఖాన్ సాహేబ్ జీ వారిఅభినందనములు

పింగళ్ జీ

తమసందేశమును అనుగ్రహింప ప్రార్థన.

కృష్ణాజీ

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శివాజీ ప్రభువులవారికి—తరతరములనుండి శ్రీబిజా పురీసుల్తానువారు సుహృద్భావముతో తమకుటుంబమును మన్నించి గౌరవించుచున్నారు. తరతరాలనుండి అవిచ్ఛిన్నముగా వచ్చుచున్న ఈసంబంధ బంధమును దృఢతరము చేయుటకుబదులు ఉచితజ్ఞుడైన శివాజీప్రభువు పెద్దలఆచారమును మీరుట స్వకుటుంబభవితవ్యమునకు గాని దేశక్షేమమునకు గాని ప్రజాభ్యుదయ శాంతిసంపదలకు గాని ప మాత్రము తోడ్పడజాలవని ఖాన్ వారు హెచ్చరించుచున్నారు. ఈ ఆ ప్తవాక్యమును మన్నింపనిచో అప్రతిహతమై బీజపూరుసేనలు గత్యం తరములేక కదలివచ్చును. కోరినచో ఖాన్ వారు తమకు దర్శన మను గ్రహింప సిద్ధముగానున్నారు.

శివాజీ

శ్రీ పూజ్యశ్రీ భాస్కరదేవ పండితులకు మాకృతజ్ఞత. ఈహితో బోధ మాకేగాక సకలమహారాష్ట్రదేశమునకు, భారత భవితవ్యమునకు గూడ వర్తింపగలదని, వేదమార్గప్రతిష్ఠాపనాచార్యులగు భాస్కరదేవులు ఇదివరకే గుర్తించియుందురని మావిశ్వాసము. ఏమందురు? మహాశయా!

కృష్ణాజీ

మహాప్రభూ! చెప్పవలసినదంతయు చెప్పినాను - నేనురాయబారినిగదా?

శివాజీ

రాయబారులు మాత్రమేగాదు! ధర్మనియంతాధికారము గల బ్రాహ్మణులుగూడ. ఆర్షభూమిని బ్రహ్మతేజస్సుక్షీణించిన క్షాత్రధర్మము మాత్రమునిలుచునా! మహానుభావా!

కృష్ణాజీ

కలియుగములో కానిగౌరవము మాకిచ్చుచున్నారు ప్రభువులవారు. ఏమిబదులు చెప్పగలను?

శివాజీ

మహాశయా! తమకు చెప్పువారున్నారా?

: తెరలో : వైతాళికులు

ఎలనాగమ్ములు తాసభారమున బృంహించెన్ కరంబెత్తి, ఘంటలు మ్రోగెన్ ఘడియారశాల; పరగెన్ ఢంకానినాదమ్ము; సేనలు విశ్రాంతికి చేరసాగినవి స్కంధావార గర్భంబులన్
తలపైదోచె నభోంతరాగమున మార్తాండుండు చండాంశుడై

శివాజీ

రేపు కొలువులో భాస్కరదేవులు మావిజ్ఞప్తిని వినగలరు.

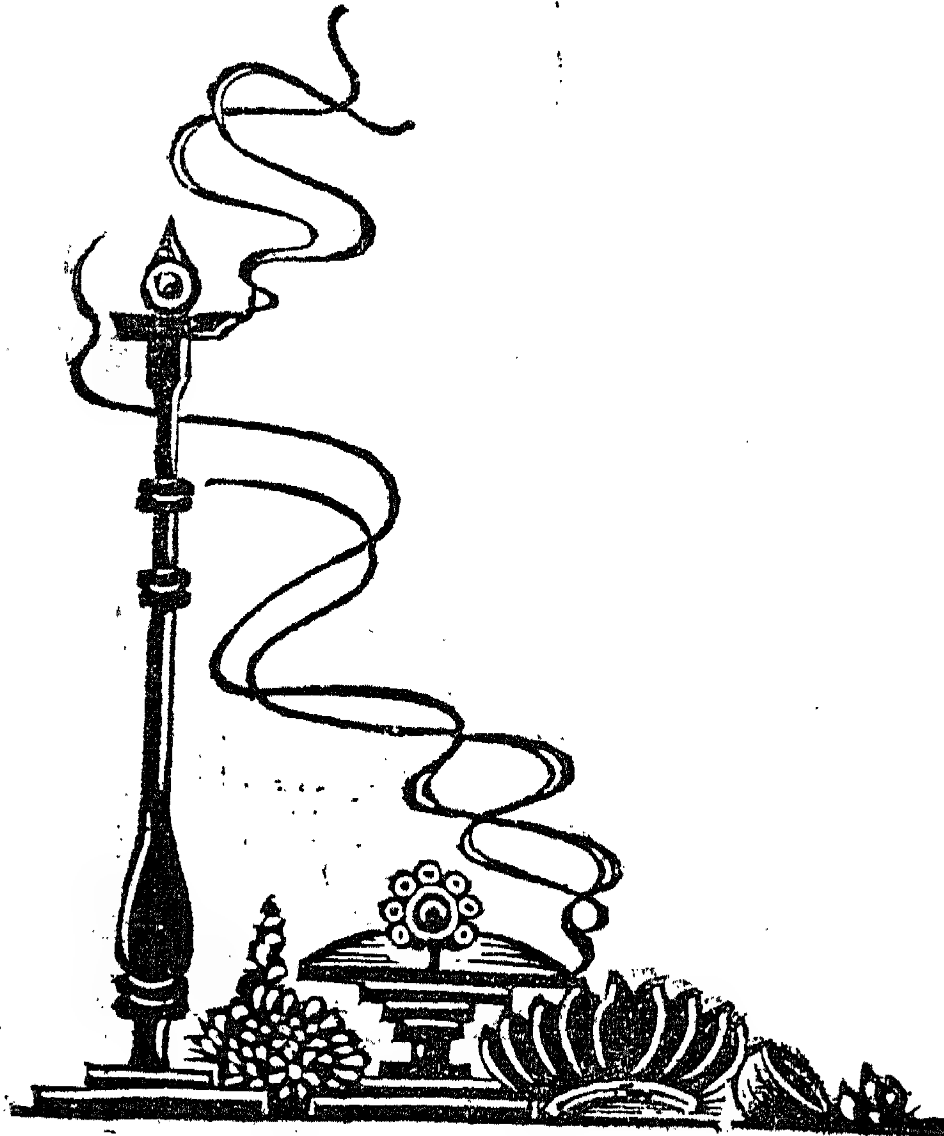
కృష్ణాజీ

చిత్తము.

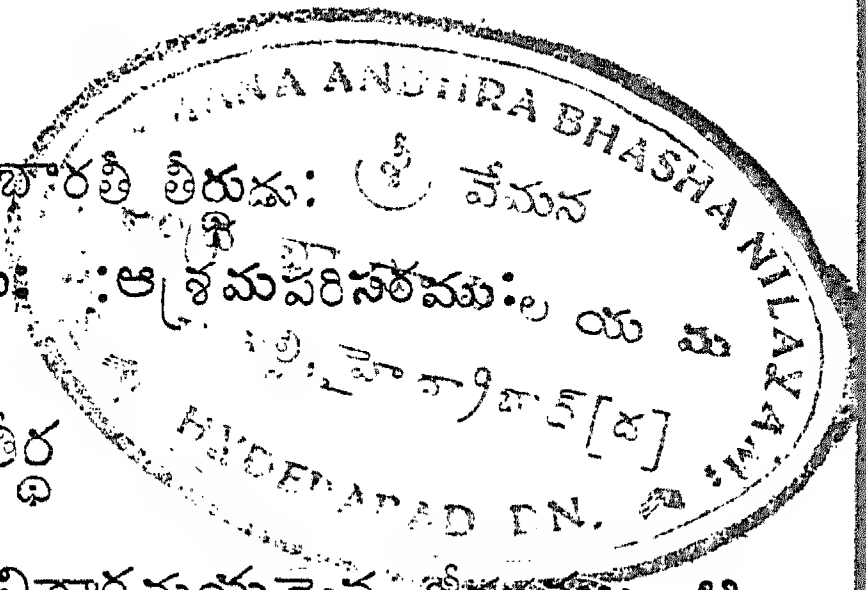
శివాజీ

అమాత్యపింగళ్ జీ! భాస్కరదేవులను భవానీ మందిరములో విడిదిచేసి సమస్తగౌరవ మర్యాదలతో అతిథిపూజచేయుడు.

: తెర :

★ ద్వితీయ రంగము ★

: ప్రవేశము : :భారతీ తీర్థుడు:

:మహారణ్యము : నదీతీరము: :ఆశ్రమపరిసరము:

భారతీ తీర్థ

ద్వంద్వబద్ధమైన ప్రాణికోటి; వికారమయమైన జీవనము; అవ్యవస్థితమైన సృష్టిని పరమేశ్వరున కంటగట్టి ఆతనిశిల్పకళకు గూడ కళంకము నాపాదించుటకు నామనస్సు అంగీకరించుటలేదు. పరాత్పరా!

దేవుడు విశ్వశిల్పి; జగతీస్థితి కారణమై జనావళిఁ
గావగలండటంచనిననమ్మనునేను; దయామయుండవౌ
నీవె సృజించితేని అవనీస్థలినంతయు పాపదుఃఖతా
పావిలమైన ఘోరనిరయప్రతిమాన మొనర్చియుందువా?

ఓ బీజపూర్ సైనికులారా! నేనుగాని వజ్రఘుగ్ ప్రజలుగాని మీ కెట్టిఅపకారమును చేసియుండలేదే? జనపదమునంతయు అగ్నిదగ్ధము చేసినారు!! ఘోరము! హాయి- సేనాపతియైన అఫ్‌జలుఖానుకు విన్నవించి వీరికి తగినశిక్ష — శిక్షచేసిననేరమునకు ప్రతిక్రృతికాజాలునా! పాపము! ఈసైనికులేమిచేసెదరు! సేనాపతి ఏమిచేయగలడు! ఘోరమారణకర్మమే హింసాదౌర్జన్యపశుప్రకృతిప్రకర్షయే పరాక్రమకృత్యముగ వీరధర్మముగ ప్రపంచములో చెల్లుబడియగుచున్నవి. వజ్రఘుర్ ముట్టడిలో శతఘ్నిఘాతముచే మృతుడైన నాఏకైక సుతునికై విచారింపను. నిర్భాగ్యుని నన్నువీడి నాకలోకమున కేగిన సాధ్వీమణి నాసహధర్మిణికై దుఃఖించుటలేదు—కాని—సోదరమానవులకు సంఘటిల్లిన విపత్తునకుమాత్రమే బాధపడుచున్నాను.

అన్యోన్యవైరముచే మానవ కుటుంబము అగ్నికుండమున కాహుతియగుచున్నది. యుద్ధజ్వాలలు భూగోళము నంతయు ఆకలి మంటలు నిరుపేదల హృదయ కుహరములనువలె, దహించుచున్నవి.

ఆకలిమంటచే నుడికి అల్లలలాడి కృశించి, మానవా
నీకముమాడిపోయినను నీహృదయమ్ము ద్రవింపదేమి? దే
వా! కృపమాని, దీనజనబాధలగానక యుందువేల? భూ
లోకమునెల్ల స్వార్థపరులుగ్ర కఠినాత్ములు కొల్లగొట్టగా!

అదిగో! ఆకాశముగూడ ఎఱ్ఱవాఱుచున్నది. దీనజన హృదయములలో మండుచున్న ఆకలిమంటలు ఆకాశమునుగూడ ఆవరించుచున్నట్లున్నవి. యుద్ధభూములలో ప్రవహించుచున్న రుధిరవాహినులు పొంగి ఆకాశముగూడ నెత్తురు వరదలలో ముంచియెత్తుచునున్నవి.

జగదీశ్వరా! క్షుధాగ్నిజ్వాలా కీలితారుణకిరణ ప్రభలచే రక్తవాహినీసి క్తసంగ్రక్షోణీశోణితద్యుతులచే నవ్యయుగోదయోషఃకాంతులను కల్పించుచున్నావా: ఈబాధలన్నియు భూదేవి నవ్యయుగోదయమునకై అవశ్యము అనుభవింపవలసిన ప్రసవవేదనలేనా? ప్రభూ! ఓహో! వ్యాధానుధావితమైన ఉష్ట్రపక్షివలె యథాస్థానమునకు చేరినాను!!

ఓ అల్పమానవుడా! కామ క్రోధ లోభ మోహ మద మాత్సర్య ప్రేరితుడవై ఈభూగోళములో నివసించు నీహక్కును దుర్వినియోగము చేయుచున్నావు. దయ దాక్షిణ్యము ఔదార్యము ప్రేమ క్షమ తపస్సు—సర్వమునీలోనశించినవి. ఓ నీచమానవుడా నీకుతగిన శాస్తిజరుగుచున్నది.

కానుపింతువు నీవు నాకనులకింద్ర
జాలమహిమహోలిక; భ్రాంతి సదృశముగను!

వ్యావహారికమగు కర్మజగత్తులో శాంతిఎచ్చటది? సామరస్యమెక్కడిది! కృత్రిమ ప్రపంచమునువీడి ప్రశాంతమైన ఈఅరణ్యసీమలో వసించెదను. స్వచ్ఛమైన యీనిర్మలప్రకృతిలో నాహృదయతాపము కొంచెముచల్లారగలదు.

ప్రశాంతవాతావరణము నభిలషించియే మునులు ఆశ్రమవాసులై తుషారాద్రి శిఖరములను చేరుకొనుచున్నారు.

ఈరెండుకొండల నడుమనుండి, యిరుకైనలోయలో దారిచేసికొని, సంపన్నుల దయారసమువలె, ఈనిర్ఝరిణి ఎంతరమణీయ భయానకముగా ప్రవహించుచున్నది!

ఉత్ఫుల్లకమలినీకల్హారకేసరకరాళకలితకల్లోలమాలినీరమణీయమై నీలనీరదాకాశవికాససలిలప్రకాశమానమై యీసరస్సు ఎంత శోభాయమానముగనున్నది! సరోవరతీరమున సంచరించు ఈహరిణకిశోరముకన్నులలో అమాయికత్వము ప్రతిఫలించుచున్నదే! :పెద్దపులి గాండ్రింపువిని ఉలికిపడి: ఏమి! యీభీకరనినాదము!!! గుండెలదరు ఈగాండ్రింపు ఏవ్యాఘ్రఘోషమోగదా!

కొనకుదర్భల రాల్చుచు కొదమలేళ్లు
బెదరి దుముకుచున్నవి ముండ్లపొదల; పోయి
పోయి ఏవాడికోరలపులి ముఖమ్ము
చొచ్చునకట! యీచిన్నారి సొగసువగలు!!

ఛీ! భూరాజ్యమునువలె, వనరాజ్యమునుగూడ, క్రూరమృగరాజులే, పరిపాలించుచున్నారు. నిసర్గరమణీయమగు నీవన్యప్రకృతిలో గూడ పాపముశాంతించుటలేదు.

బలహీనులైన వారలు
బలవంతుల చేతజిక్కి బాములువడుటే
యిలగల సృష్టిరహస్యమొ
తెలియన్ జాలను నిజమ్ము దెల్పుము దేవా!

: తెరలో :సంగీతము:

: పాడుకొనుచు రామదాసస్వామి ప్రవేశము :

భారతీ తీర్థ

తమోవిలమగు పూర్వదిశావలయమున నవోదితుడగు అరుణునివలె, కాషాయకాంతులు దశదిశల విరజల్లుచు ఇంద్రియానాతటము ను అధిరోహించుచున్న ఈమహామునిపుంగవు డెవరు? — ఈతత్త్వైక జీవి ఆలపించు గీతికలోని పరమార్థమునాకు బోధపడుటలేదు గాని గానమువ్నాత్రము నాముగ్ధహృదయమును పురాతనసత్యమువలె స్పృశించి పరవశముచేయుచున్నది.

రామదాసు :శిష్యునితో:

నరసంచారము లేని యీకాంతారములో ఒంటరిగానున్న యీయువకుడెవరు? పాంథుడైయుండునా? అట్లైన పాదరక్షలుగాని జలకలశముగాని లేవే!

వత్సా! ఎవరక్కడ? వత్సా! ఎవరక్కడ?

భారతీ తీర్థ

:ధ్యానము:

రామదాసు

నారాయణా!

అంతరించినవి నిశాంధకారములు

జగద్బాంధవుని దివ్యకరములకు

అలముకొన్నవి సమస్తాశావకాశముల్

సర్వచైతన్య విలాసరుచుల్

సాగుచున్నవి వనస్పతుల రేకులువిప్పి

పక్షులెల్ల గవేషపథము బట్టి

పోవుచున్నది నూత్న జీవనోత్సాహియై

ఇరుకుకొండలదాటి యింద్రయాన

ప్రకృతిపులకరించె ప్రత్యూషపవనాల

పలుకరింప బదులు పలుకకుండ

ఈఅరణ్యమందు ఈనదీతీరాన

నిల్చితేల వత్స! సిద్ధపోత!

భారతీ తీర్థ

దయామయా! నమస్కారములు.

రామదాసు

రామ్! రామ్! సమస్త మంగళావాప్తిరస్తు!

భారతీ తీర్థ

అవ్యాజమగు మీఆశీస్సుగూడ నన్ను కలవరపెట్టుచున్నది. మహాశయా! నన్నేలపలుకరించితిరి? ఈదీనునివలన జరుగుప్రయోజన మేమియునులేదే?

రామదాసు.

ముప్పదివసంతముల తారుణ్యము నీముఖమున తొలుకాడు చున్నది. ఏల ఇట్టినైరాశ్యగీతాలాపన మొనరింతువోయి!

భారతీ తీర్థ

జననిగర్భాననుండి పుట్టిన క్షణంబె
కెవ్వుకెవ్వన నేడ్చితి నవ్వకుండ
ఏడ్చుటెలకో తెలిసినదిపుడునాకు
దినదినంబును గడచెడు తెరగుజూడ.

రామదాసు

వత్సా! నిన్ను భగవాను డనుగ్రహించునుగాక!

భారతీ తీర్థ

భగవానుడు దీనుల మొరలాలకించునా?
దేవుడు ధర్మమూర్తి; భువితీరిచి దిద్దునటందు రేలదుః
ఖావిలమూర్తులౌ ప్రజలఆర్తినిబాపడు? దీనవేదనా
రావములాలకించెడి పరాత్పరుడుండియు మిన్నకుండి దో
షావృతరాగభోగమలినాత్ముల విశ్వమునేలనిచ్చునా?

రామదాసు

నాయనా! నీటిలోనివసించు చేపకేదాహమైన ఏమిచేయవల యును! జగదీశునిచిద్విలాసములు అనంతములు. సృష్టిస్థితులనే తర్కించుచున్నావు?

భారతీ తీర్థ

మహాభాగా! సమాధిబద్ధముగాని కవిభావనవలె, ఆనౌచిత్య

భూయిష్ఠమైన యీవికృతప్రపంచప్రకృతిపై నా మనస్సు తిరుగబడు చున్నది. సృష్టినిగూర్చి, స్రష్టనుగూర్చినాకుగూడకొన్ని అభిప్రాయము లున్నవి.

రామదాసు

నాయనా! ఈభూగోళమును చంద్రమండలమును దృశ్యాదృశ్య సకలచరాచరప్రపంచములను నిత్యచైతన్యముతో తాండవింప జేయు చున్న తేజోరాశి మనమీద అవ్యాజకృపతో వెలుగు వెల్లువలు కురిపించుచున్నాడు. కన్నులుదెరిచి చేతులుమోడ్చి ఆజ్యోతిర్మయునికి అర్ఘ్యాంజలినర్పించవోయి!

భారతీ తీర్థ

దృశ్యాదృశ్యమైన సకలచరాచర ప్రపంచములను సృష్టిసల్పిన బడలికచే సృష్టికర్త యోగనిద్ర చెందినాడు. ఇంకనునిద్రించుచునే యున్నాడు. ఆలనపాలనలేని సృష్టినేటికీవిధముగ పరిణమించినది. స్రష్ట మేలుకొని తనసృష్టి ఏగతికివచ్చినది ఒకమారుపరికించిన, ఆతనిగుండె బ్రద్దలై ఇకమీద ఎప్పుడును సృష్టిసల్పడు.

స్వార్థలోలతను, జనులన్యోన్యహనన
కాములై పోరుచున్నారు; కానవయ్య
రక్తవాహినీ సిక్త సంగ్రామసీమ
మృత్యుదేవత భీకరనృత్యసరణి.

రామదాసు

వత్సా! నీనామధేయమేమి? నీవెవ్వరవు? ఈనైరాశ్యగీతాలాపనకు కారణమేమి?

భారతీ తీర్థ

నా పేరు

పేరునకేమిగాని నిరుపేద నోకానొకనూనవుండ, సం
సారముకూలిపోయినది; మానవజీవనమెండమావి ని
స్సారము స్వప్నమంచరసి సత్యముగానకపోయితిన్ నిరా
ధారుడ; తత్వవిద్యలకు తర్పణవీడితి జాహ్నవీతటిన్

రామదాసు

నాయనా! నీవేనా భారతీ తీర్థవు.

భారతీ తీర్థ

అయిన నేమి?

రామదాసు

వత్సా! నీయుదంతమంతయు మాకీవరకే తెలిసినది. వజ్రఘుర్ ముట్టడిలో మీకుటుంబమునకు సంభవించిన విపత్తునిని మాశివ చాల విచారించినాడు. నీకొఱకై సేవకులను పంపినాడు- నీవంటి పండితుడు విధివిపరిపాకమున విపత్తులు వచ్చినంత మాత్రమున ధృతిసెడి అవివేకమున పడరాదు. నీవుమహావిజ్ఞానివి. కాశీలో నవద్వీపములో జిజ్ఞాసతో విద్యాభ్యాస మొనర్చిన వేదవేదాంగ పారంగతుడవు. నీవు తిరిగి కర్మపథమును కార్యశీలుడవై నిర్వహింపగలవని నావిశ్వాసము.

నాయనా! ఇన్నేల ఒంటరిగా ఈ అరణ్యమునకు వచ్చినావు.

భారతీ తీర్థ

చిత్తశాంతికై అరణ్యవాసముచేయ వచ్చినాను. కాని!- వనవాసములో గూడ శాంతిలేదని గ్రహించినాను.

రామదాసు

నాయనా! నాభియందు కస్తూరిగల మృగము పచ్చగడ్డికొఱకై పరుగులు పెట్టుచున్నది. వెఱ్ఱివాడా! శాంతి బాహ్యప్రపంచములో

ఎచ్చటను లేదు. శాంతి నీ అంతరప్రకృతిలో నీ హృదయాంతరాళ మున ఇమిడి యున్నది. నిర్మలశాంతిజ్యోతినిగాంచ నిచ్చగింతువేని అంతర్ముఖుడవై ఆత్మవ్యవసాయమునకుపక్రమింపుము. నాయనా! ప్రస్తుతము నీలక్ష్యమేమి? ఎచ్చటకు పోవుచున్నావు?

భారతీ తీర్థ

అనంతకోటి గ్రహతారకా నివహములతో, ద్వాదశాదిత్య మండలములతో సంకర్షణానిరుద్ధ సూర్యభూచంద్రగోళములతో ఖగోళ మున శూన్యాకాశమునబడి ఎచటికో ఎచటికోపోవుచున్న బ్రహ్మాం డములవలె నేనును పోవుచున్నాను. ఎచ్చటికి పోవుచున్నానో నాకే తెలియదు.

రామదాసు

నాయనా! సమస్త గ్రహములు నిర్ణీతగణితబద్ధమై విశ్వశిల్ప ములో అంతర్వాహినిగ నినదించుచున్న ఒకమహాలయకు గానమునకు అనుస్యూతముగా నడచుచున్నవి. ఆవిశ్వగానమునకు తన జీవితమును శ్రుతిగల్పి పాడుకొను ముముక్షువే యోగసిద్ధుడు. ముక్తజీవి. నాయనా! గ్రహతారకలు లక్ష్యములేనివిగావు.

భారతీ తీర్థ

నాకు ఏలక్ష్యమును లేదు- ఏదారి తెన్నులు గన్పించుట లేదు! తోచిన దారినిబట్టినాలుగు త్రోవలు గలియు ఈ శృంగాటకమును, చేరినాను. ఇకమీదదారి గన్పించుటకు లేదు. ఈనాలుగుదారులు ఎచ్చటకు పోవుచున్నవి? ఈనదీమార్గము ఎచ్చటకుపోవును?

రామదాసు

ఈనదియే నీకు మార్గముజూపుగాక. వత్సా! నీకులక్ష్యమేది యు లేదు- సరే! కాని, ఈనదికి మాత్రముకలదు. ఈనది ఎక్కడ ఏ

కొండచరియలలో, ఏసెలయేరుగా నుత్పన్నమైనదో- కాని- తరువులలో యలలోను పీఠభూములలోను మార్గముచేసికొని దుర్గమారణ్యములను గమించి పోవుచున్నది ఈనదికి లక్ష్యము సముద్రము- కాని పోవలయు మార్గము తెలియదు. కొండలడ్డువచ్చిన దొలుచుకొనియైనను పోవును. కావున లక్ష్యమైన సముద్రమును నిశ్చయముగా జేరగలుగుచున్నది.

భారతీ తీర్థ

మహాభాగా! ఉదయభానుని కోమలకిరణస్పర్శచే విడివడు పొగమంచుతెరలవలె నాసందేహములు పటాపంచలయినవి. ప్రభూ! నీఅమృతగాన విన్యాసముచే ఆశీస్సులు నాశిరస్సున కురిపింపుము- మహానదీ! నీవెట్లు నీలక్ష్యమును చేరుచున్నావు.

రామదాసు

ఇంద్రయానానదీమతల్లీ!
పరుగులువెట్టి, మేటిపరవళ్లను ద్రొక్కుచువచ్చి, శైల గహ్వారముల క్రిందుగా నొరసిపారుచునుంటివి బల్ సుడుల్ సుడుల్ దిరిగి అరణ్యసీమలను దేశము లన్నిటిదాటిదాటి ఎట్లరిగెదవమ్మ! నీదుడుకు యాత్రకు గమ్యమదెద్ది తెల్పుమా?

భారతీ తీర్థ

మహాభాగా! సత్యసంకల్పులగు తమవచనాను సారము ఈనదియేనాకు మార్గముచూపినది. తాము శివాజీమహారాజు గురువులు శ్రీరామదాసస్వామి ప్రభువులుగా గన్పించుచున్నారు.

రామదాసు

వత్సా! నిన్ను భగవానుడనుగ్రహించినాడు.

భారతీ తీర్థ

కృతార్థుడను. ఈనదియేనాకు గురూపదేశ మొనర్చినది. నేనును అకుంఠితస్థైర్యముతో పురుషకార మొనర్చి నాగమ్యమును చేరెదను- శివాజీ కొలుపుకూటమున కేగి, ధర్మరాజ్యసాధనిర్మాణమున నేనును ఒక కర్మకారుడ నయ్యెదను-

రామదాసు

వత్సా! పురుషకారమును నెరపి, చరితార్థుడవుగమ్ము!

భారతీ తీర్థ

శరణము రామదాస మునిసత్తము దివ్యపదాబ్జకీర్తి; సం
సరణమహార్ణవక్షుభిత సంగతతుంగతరంగ భంగ సం
తరణవిధానగానపరతత్వరసామృతభక్తి; సత్యసుం
దరశివయోగ ధారణ సనాతనధర్మముముక్షుమార్గమున్.

సేవకుడు

:ప్రవేశించి: శ్రీ శ్రీ శ్రీ శివాజీ ప్రభువర్యులు ఈ లేఖ తమకు సమర్పింపమని పంపినారు.

రామదాసు

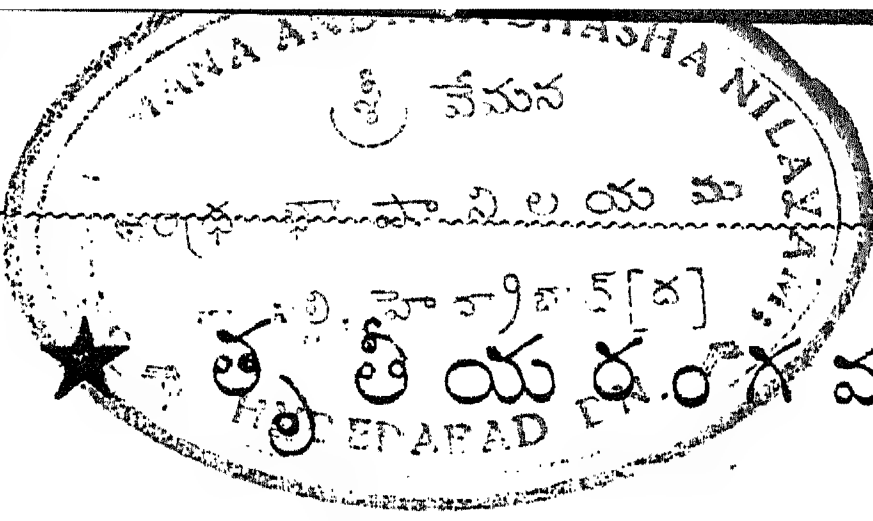
వత్సా! భారతీ చదువుము.

భారతీ తీర్థ

శ్రీశ్రీశ్రీ శ్రీమాన్ పూజ్యశ్రీ భగవాన్ సమర్థరామదాస స్వామిగురుదేవుల చరణసాన్నిధ్యమునకు. శివాని నమస్కారములు- దేవర ఆశీర్వాచనప్రభావముచే మరాఠబాహువులను విజయలక్ష్మి వరించినది.

శిష్యుడు. శివ.

: తెర :

★ తృతీయరంగము ★

ఆగ్రానగరము : భానోజీసౌధము : చిత్రాసనము.

జయశ్రీ — : వీణవాయించుచుండును :

: బాలాజీ ప్రవేశము :

నిండుజాబిల్లి పండువెన్నెలలనీన
బిందుమకరంద సందోహతుందిలమ్ము
మొగ్గ చెంగల్వ చిన్నారిమోము నెత్తి
అరయుచున్నది నీకై భ్రమరకిశోర!

: బాలాజీని క్రీగంటజూచి, లేచి, : స్వాగతము!

బాలాజీ

ఈవీణపలుకునది సంగీతమా? కవిత్వమా?

జయశ్రీ

మీకు-ఏది-ఎక్కువగారుచించును.

భారతీతీర్థ

నాకు సంగీతములో కవిత; కవితలో సంగీతము రుచించును.

జయశ్రీ

ఓహో! లలితకళలలో ప్రత్యేకముగా మీకు అభిరుచి లేక అభిమానము లేక అభినివేశము ఉన్న కళ?

బాలాజీ

చిత్రకళలో దేవుని దర్శించెదను. సంగీతములో విందును కవితలో అనుభవించెదను- నిన్న, చిత్రమందిరములో నీ " నందన

నవనమును " చూచినాను. (వేలాడు ఆచిత్రఫలకములో ఉద్యాన వనమే ఊగులాడుచున్నట్లు అనిపించినది.

జయశ్రీ

ఇప్పుడే యింకొక చిత్రమును వ్రాయుచున్నాను.

బాలాజీ

ఊరికే, వట్టిమాటలు చెప్పి, ఊరించిన ప్రయోజనమేమున్నది? ఆచిత్రమును చూపరాదా?

జయశ్రీ

ఇదిగో! : ఒకబొమ్మపై బంగారుపిచ్చుక కూర్చొనిన చిత్రమును అందించును:

బాలాజీ

:మౌనము: చూచుచుండును:

జయశ్రీ

ఏమి? మాట్లాడుట లేదు. బంగారుపిచ్చుకకు బొమ్మకు అంగాంగీభావము కుదరలేదా?

బాలాజీ

అబ్బే — అదిగాదు!

జయశ్రీ

ఏమిటీ ఆతటస్థటాయింపు? లోపమైనకనిపెట్టినారా?

బాలాజీ

ఈబంగారుపిచ్చుకను-ఇంద్రధనుస్సు వన్నెచిన్నెలతో-ఒంటరిగా ఏకాకిగా చిత్రించినావు. పిట్టలుఎప్పుడు జతవిడువవు. ప్రక్కను మరో పిచ్చుకను చిత్రించిన.ఆపక్షులు-జంటగా హాయిగా-మధుర సాహచర్యములో నందనవనములో కాలముగడుపగలవు.

జయశ్రీ

ఇదియేనా మీదీర్ఘాలోచన

బాలాజీ

చూడు! జయా! ఒంటరిగా-ప్రవాసిగా - ఆపిట్టను అట్లుంచుట నీమెడను ఎంతపాపముచుట్టుకొను ననుకొనుచున్నావు!! ఏమి! చెప్పు జయా! నీకుకూడ అట్లుతోచుట లేదా?

జయశ్రీ

ఈచిత్రము ఇంకను పూర్తికా లేదు.

బాలాజీ

ఓహో! ఎప్పుడు పూర్తిచేయ దలచుకొన్నావు?

జయశ్రీ

అది నాయిష్టములో లేదుగదా! రసజ్ఞులకు ఆమాత్రము తెలియదా?

బాలాజీ

పోనీ! వీణనయిన వాయించు. మాటలలోదించి పాటమాని వేసినావు. నీవీణాగానమునకు నాచెవులు నోచుకొనలేదా!

జయశ్రీ

ఇదివరకు చాలసారులు విన్నారుగదా? విసుగెత్తలేదా!

బాలాజీ

ఎప్పటి కప్పుడు నవ్యాతి నవ్యముగనే కన్పించును. ఇదికళలో ఉన్న ఇంద్రజాలము.

జయశ్రీ

నిత్యనూతనమైన కళానందము కావలయు ననిన, మీసైనిక శిక్షణము పూర్తిఅయిన తరువాత- మహారాష్ట్ర మహారణ్యములలో కొండలోయలలో లభించును కాబోలు!

బాలాజీ

మరచిపోయినాను. సైనిక శిక్షణపూర్తి అయినది. రేపోమాపో మహారాష్ట్రమునకు పోవలెను.

జయశ్రీ

ఇంక ఇక్కడ పనేమిలేదా? రసజ్ఞశేఖరా!

ఈయమునాతరంగిణిని ఈరమణీయలతా నికుంజమున్—
ఈయెలమావి గున్నలను ఈపువుటీరములందు సంజకెం
జాయలసందులన్ చిలిపి నవ్వులఉయ్యెలలూగుచున్న యీ
ప్రాయపులేగులాబినెడ బాయగ నీకు మనస్కరించునా?

బాలాజీ

నిజమే- కాని- మనస్కరించుట కేమున్నది?

జయశ్రీ

ఏమీలేదా?— కొన్నికోరికలు మనసులో దాగుడుమూతలాడుటలేదా? అబద్ధమాడవద్దు.

బాలాజీ

అసలువచ్చినపని యైనది. ఆశలకు అంతేమి? సూర్యోదయమైనతరువాత నక్షత్రములు ఆకాశగర్భములో అణగిపోవును.

జయశ్రీ

అయిన- ఈచిత్రలేఖనములు సంగీతములు ఎందుకు? మహా

రాష్ట్రమునకేపోయి- ఆ ఆనందమును

బాలాజీ

నీవుకూడ ఆ ఆనంద మొందవచ్చును. పెరిగినది ఆగ్రానగర మైనను నీవు పుట్టినది మహారాష్ట్రమేగదా? ఆనదీపరిసరములు సరోవర తీరములు కొండలోయలు చిత్రకారుని కలలకు మాతృకలు. నిసర్గరమ ణీయములు.

జయశ్రీ

అది నాయిష్టములో లేదుగదా! మానాన్నగారు పాదుషా కొలువులో ఉన్నారు. కావున నేనును ఆగ్రాలో ఉండవలసివచ్చినది.

బాలాజీ

సరే! మీనాన్నగారేరీ? నేనువారియొద్ద శలవుతీసికొనుటకు వచ్చినాను.

జయశ్రీ

అయిన- ఇక - మీమహారాష్ట్రప్రయాణము నిశ్చయమన్న మాటే!

బాలాజీ

ఏమీ? నేను మహారాష్ట్రమునకు వెళ్లుటనీకు ఇష్టములేదా?

జయశ్రీ

ఇష్టములేనిచో మానివేసెదరా?

బాలాజీ

బాగున్నది- ఊరికే నీహృదయము తెలిసికొనుటకు అడిగినాను

జయశ్రీ

ఓహో! మాహృదయమంత చవుకగా కన్పించుచున్నది కాబోలు!

బాలాజీ

కలుకు యుద్ధభటునితో కవితమాట్లాడిన ప్రయోజనములేదు. ముక్కకు ముక్క తెగవేయుమోటు పద్ధతికి అలవాటుపడినమాకు నాగరకవ్యంగ్యవివరణము తెలియదు.

జయశ్రీ

మనకు పరిచయముకలిపిన ప్రథమప్రభాతము నాకన్నులకట్టినట్లున్నది — ఆకదంబవృక్షముక్రింద వెలుగునీడలు తాండవించుచున్న ముఖమండలములోనుండి చిరునవ్వులు చిందుచున్నకన్నులు నన్ను పలుకరించినవి

బాలాజీ

అవును! జ్ఞాపకమున్నది. ప్రభాతరోచిస్సులలో నాట్యమాడు ఉషస్సుందరివలె- ఆసంపంగి లతదగ్గర మేలిముసుగు సవరించుకొనుచు నిల్చినావు.

కొంజిగురాకు సందులను కోకిలముల్ కమనీయగీతికా
మంజుల మంజుగానముల మామిడికొమ్మల నెక్క; మల్లికా
కుంజకుటీరమందు జడకుచ్చులు పయ్యెద పైనటింప, పు
ష్పాంజలి బట్టినాహృదయమందున నిల్చితివీవు సుందరీ!

జయశ్రీ

ఆనాడు ఆనందపులకితమైన హృదయము నేడు ఆశ్చర్యచకితమగుచున్నది.

బాలాజీ

జయా! నేను నీకు సచ్చజెప్పలేను. నాజీవితపరమార్థము వేరు. మహారాష్ట్రము నాకొఱకు ఎదురుచూచుచున్నది. నీవు నిష్ఠురముగా

మాట్లాడుచున్నావు. వీరధర్మము-

జయశ్రీ

వీరధర్మము మిక్కిలి సుకుమారము కాబోలు.

బాలాజీ

నీకు నేను సమాధానము చెప్పలేను- మీనాన్నగారేరీ?

జయశ్రీ

ఇంటిలో లేరు-

బాలాజీ

సరే- శలవు. ఇంకొకసారి వచ్చెదను.

జయశ్రీ

ఎందుకు? మానాన్నగారు వచ్చువేళ అయినది.

బాలాజీ

అయిన- జయా- ఒకపాటపాడు! ఎంతకాలమునకు తిరిగి నీపాట వినపడునో!

జయశ్రీ

అమ్మయ్యబాబో!

బాలాజీ

ఇదంతయు పాటపాడుటకేనా?

జయశ్రీ

నామనస్సు బాగాలేదు.

బాలాజీ

పాడు జయా! ఒకవేళ నేనుమహారాష్ట్రమున దూరముగా

నుండుట తటస్థించినను, నాచెవిలో నీమధురగానము తరంగించుచునే యుండును.

జయశ్రీ

మబ్బు సందులలోన
మాయమై పోయేవు
ఓ చందురూడా!
మాటవినిపోవోయి
ఓ సుందరూడా!
చల్లనౌ నీమోము చాటుగా నుంచేను
చింతతో లోకాలు చీకటైపోయేను
మబ్బుసందులలో॥

: భానోజీ ప్రవేశము :

భానోజీ

ఓహో! బాలాజీ! స్వాగతము! ఎప్పుడు రాక?

బాలాజీ

నమస్కారములు.

భానోజీ

శీఘ్రమే వివాహప్రాప్తిరస్తు! నీ సైనిక శిక్షణపూర్తి అయినదని విన్నాను- ధన్యవాదాలు.

బాలాజీ

ఆశీస్సులుగా గైకొనుచున్నాను. తమయొక్క ఏర్పాటులు గైకొను

టకే వచ్చినాను. రేపుబయలుదేరి మహారాష్ట్రమునకు వెళ్ళ సంకల్పము.

భానోజీ

సరే; కూర్చొనుము. మాట్లాడుకొనవచ్చును.

బాలాజీ

ఇంతవరకు తమరు నాయందు అవ్యాజముగ చూపిన ఆదరాభిమానములకు కృతజ్ఞుడను. జాత్యభిమానమును పురస్కరించుకొని తమరు నాకు సాయముచేసి యుండనిచో సామ్రాజ్యసైనికశిక్షాగారములో నాకు స్థానమే లభించియుండెడిదికాదు.

భానోజీ

యువకుడా! జరిగినదానికే కృతజ్ఞత చూపనక్కరలేదు. ఈ మధ్య అలంఘీరు పాదుషా నాకుదర్శనము అనుగ్రహించినప్పుడు ప్రసంగమున నీవిషయముకూడ ముచ్చటించినాము. నీకు సైనికశాఖలో ఉన్నతపదవి లభింపగలదు.- మరచిపోయినాను! ఏమది!

బాలాజీ

ఏమున్నది?

భానోజీ

ఆఁ! ఆనాడు రంజాన్ పోటీపరీక్షలలో నీవుచూపిన కౌశలము పాదుషావారు మరచిపోలేదు. ఇప్పుడే మహారాష్ట్రమునకు పోవుట అంత అవశ్యకరమా?

జయశ్రీ

శిక్షణ అయిపోయినదిగా- ఇంక ఆగ్రాలో ఎందుకు? ఎక్కడ కాలము వృథాగా బుచ్చవలెనో అనిఆలోచించుచున్నట్లున్నది

భానోజీ

వెఱ్ఱితల్లీ! ఇక్కడ మనమందరము లేమా? బాలాజీ మనకత్తులో కలసినవాడేగదా! బాలాజీ- పోనీ! వెళ్లివెంటనే తిరిగివచ్చెదవా? మహారాష్ట్రమునకు ప్రస్తుతస్థితిలో మనయువకులు వెళ్ళుట అంత మంచిదిగాదు.

బాలాజీ

ఏమి? ' జననీ జన్మభూమిశ్చ స్వర్గాదపిగరీయసి ' అని పెద్దల ప్రవచనము. మాతృభూమిని చూడవలెనని కోరికలో తప్పేమి?

భానోజీ

అబ్బాయీ! అదిగాదు. శివాజీపేరు విన్నావుకదా?

బాలాజీ

వినని వారెవరు?

భానోజీ

ఆఁ! అవును! వినని వారెవరు? ఆశివాజీకి ఒకబైరాగి రాముడు గురువు. శివాజీకి పూనిన దురాశాపిశాచమును తృప్తిచేయుటకు ఆకపటమాంత్రికుడొక పాతాళహోమమును ప్రారంభించినాడు. ఆహోమ ధూమ గంధమును పీల్చిన యేయువకుడైనను, యజ్ఞపశువై స్వచ్ఛందముగ శలభమువలె అగ్నికుండమునకు ఆహుతి కావలసినదే లేదా! శనిగ్రహముచుట్టుతిరుగు ఉపగ్రహములవలెసదాపరిభ్రమింపవలసినదే!

బాలాజీ

చక్కగా ఊహించుచున్నారు!

భానోజీ

విను! ఇంతేకాదు. ఉద్రేకస్వభావులగు యువకులకు స్వాతంత్ర్యోదయము, జగద్విమోచనము- సత్యసంస్థాపన, ధర్మసంరక్షణ అని పేరులుపెట్టి ఆచరణసాధ్యములుగాని ఆశయములపై ఉసిగొల్పుదురు.

బాలాజీ

ఉసిగొల్పుటకు యువకులు వేటకుక్క లనుకున్నారా? ఓహో శయా! విజ్ఞానమంతయు వృద్ధులే గుత్తగొన్నారా?

భానోజీ

నాయనా! బాగుగా చెప్పినావు, నాకునచ్చినావు, వారిదుర్బోధలకు లొంగవన్నమాట. అటువంటి గట్టిగుండెకాయ యువకులందరకు కావలెను. వారికి నీవులొంగిపోవు. ఆవిషయమునాకు తెలియును. ఎందులకైనను మంచిదని నీచెవినివేయుచున్నాను.

బాలాజీ

నేను క్రొత్తగా తెలిసికొనవలసిన దేదియు మీరు శలవివ్వ లేదే?

భానోజీ

ఓహో! హో!! బాలాజీ! నీవు కుశాగ్రబుద్ధివి. దీనినంతయు నీవిదివరకే గ్రహించినావన్నమాట. కానీ! ఇటుచూడుము! మనకు ఎంత

గట్టిగుండెకాయ ఉన్నను వారిదగ్గరకే పోగూడదు. వారు మంత్ర ద్రష్టలు.

బాలాజీ

మంత్రిద్రష్టలేగాదు! మహానుభావులుగూడ, పెద్దలనోట విన రానిమాటలు విని సహింపవలసి వచ్చినది.

భానోజీ

ఆఁ ఆఁ ఆఁ ఎవరు మాట్లాడుచున్నది?

బాలాజీ

ఎవడు రిత్తవోయిన శక్తిరేకొత్త జాతికి నవనవోన్మేషంబు గల్పించెనో, యెవడు సూత్రధారిగ హైందవలక్ష్మి దక్షిణాపథరాజ్య రంగమున పునఃప్రవేశముగాంచి నర్తించుచున్నదో యెవనిబొమ ముడిపాటునుగాంచినంత, భరత ఖండాగ్రముతల్లడిల్లునో ఆనవ్యభారత నిర్మాత కారణజన్ముడు నైన శ్రీ శివాజీమహారాజునే మీరిట్లు దూషించుచున్నారు! ఆస్వార్థత్యాగి, తనరాజ్యసర్వస్వమును శ్రీభగవాన్ పూజ్యశ్రీ సమర్థరామదాసస్వామివారి చరణారవిందముల దారవోసె నని వినలేదా? ఇదిమరాశయేనా?

భానోజీ

పిచ్చివాడా! అది రాజకీయ చతురంగక్రీడలో మొట్టమొదటి మూడుఎత్తులలో మొట్టమొదటిఎత్తు. ధర్మదేవత పేరు చెప్పకపోయిన నీబోటి వెఱ్ఱులు ఎవరు శివాజీ సొంతచక్రవర్తిత్వమునకు ప్రాణము లను బలియిత్తురోయీ!

బాలాజీ

దుర్మేధ ఎట్టిపవిత్ర సంకల్పములకైన అపార్థములు గల్పింప గలదు. ముల్లోకముల సార్వభౌమత్వమైనను ఆమహాపురుషుని దేశ సేవకు ప్రతిఫలముకాజాలదు.

భానోజీ

యువకుడా! నీ పురోభివృద్ధికై ఎన్నో సంకల్పించు కొన్నాను. నిన్ను చూచినదిమొదలు నీ లలిత మర్యాదలు వాగ్విన్యాసము నన్నా కర్షించినవి. నాయేకైక పుత్రిక జయశ్రీ నొకకంట, నిన్నుమరొక కంటజూచి సంతోషింపదలచినాను. కాని నాకలలు తెల్లవారిపోయి నవి- యువకుడా! నీకింకొక అవకాశమిచ్చుచున్నాను. ఇంతవరకు వెలిపుచ్చిన ఆశయములన్నియు నీనిశ్చితాభిప్రాయములేనా?

బాలాజీ

మనసులో ఒకటి - పైకిమరియొకటిచెప్పుట నా పుట్టుకకు,పుట్టిన భూమికి, ధరించిన శక్తికి అవమానము.

భానోజీ

తొండముదిరి ఊసరవెల్లి అయినది, కాదు! కాదు! మోసము! మోసము! యువకుడా! నీవు నాప్రశ్నలకు ఉత్తరమొసగ వలసిన బాధ్యత వహించి యున్నావు. — వంది మాగధుల కన్న మిన్నగా శివాజీ రామదాసుల బిరుదావళులు నీకు కరతలామలకములైయున్నవి- తల్లిదండ్రులులేని మరాఠ కుమారుడననిజెప్పి, నాజవాబుదారీపై సామ్రాజ్యశిక్షణాగారములో ప్రవేశించినావు. శివాజీ పంపున వచ్చిన ప్రచ్ఛన్న వేషధారివి కావుగదా! ఏమందువు?

బాలాజీ

ఏమందును? ఏమియుఅనను.

భానోజీ

మోసము- భానోజీయే మోసగింపబడినాడు- మోసము-

జయశ్రీ

నాన్నగారూ! నాన్నగారూ!

భానోజీ

ఏమిట్రి తల్లీ?

జయశ్రీ

నాన్నగారూ!

భానోజీ

ఏమిటితల్లీ! రుద్ధకంఠవై మాట్లాడలేకున్నావు! శివాజీరాజనీతి, రామదాసు కుమంత్రిబలము ఆగ్రారాజధాని సౌధాగ్రములలోని తరుణీహృదయములలోనికిగూడ ప్రాకుచున్నదే!

: నిష్క్రమణము :

బాలాజీ

జయా! యువకులు నిజముగా ఉద్రేకస్వభావులే- వీరధర్మము యధార్థముగ నిష్ఠురమే. జయా! నన్ను మరచిపొమ్ము!

నీ నయనద్వయీధవళ నీరజకోమల మందహాసరే
ఖానవసాంధ్యశోభలను కమ్మని స్వప్నములల్లుకొంటి ఆ
గ్రానగరమ్మునన్; పురుషకారము వీడగరాదునాకు, మా
తృ్రాణముదీర్ప దీక్షనుధరించితి రామమునీంద్రు సన్నిధిన్.

శలవు!

భానోజీ

: ప్రవేశించి : ఆగుము- యువకుడా! ఆగుము!

: ఇద్దరు భటులు ప్రవేశింతురు :

బాలాజీ

: వెనుదిరిగి : ఎందుకు?

భానోజీ

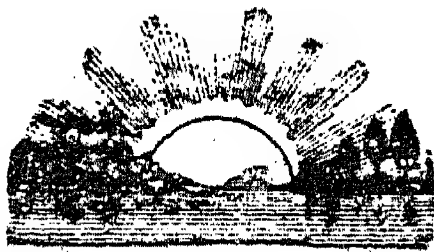
నీప్రవర్తన శంకాస్పదము. యథార్థము తెలిసినగాని నిన్ను వదలిపెట్టుటకు వీలు లేదు.

బాలాజీ

: కత్తిదూసి : ఏమి? ఈభటులానన్ను బంధింపగలవారు. వీరధర్మము భారతభూమిలో నశింపలేదు-

కత్తి చేదండ అండయై హత్తియుండ
ఎదురనిలుచు హంతాయువు లెవ్వరైన
రండు; పిరికిపందలుగ పోకుండిరేని
కాంచెదరు మరాఠ కుమారు కత్తిపదను.

:తెర:

★ చతుర్థరంగము. ★

ఒ క స్క ం ధా వా ర ము.

మరాఠ సేనాపతులు : మంత్రాంగ పీఠములు :

: శివాజీ ప్రవేశము :

సేనాపతులు

రామ్ రామ్

శివాజీ

రామ్ రామ్. సేనాపతులారా! మహారాష్ట్ర రాజ్యమునకు అపూర్వ విషమ సమస్యయెదురైనది. మరాఠకుమారులకు మరల అగ్నిపరీక్ష ఆరంభమైనది. ఇదివరలో పూనాముట్టడిలో ఇరువదివేల సైన్యము నెదిరించి మీశక్తియుక్తులు జయమునుచేకూర్చి మరాఠ కీర్తిని దిగంతవిశ్రాంత మొనర్చినవి. అప్పుడుశక్తికన్నయుక్తి, యుక్తికన్న భవానీభక్తియే మనకు తోడ్పడినవి. కాని స్థితిగతులుమారినవి; ఇప్పుడు

సేనకునాయకుండు జయసింహుఁడు; నమ్మినబంటు లేనికా
గ్రనగరాన మేటి మొనగాడు శతాధిక ఘోరయుద్ధ సం
ధాన విశారదుండు పగదాల్చి, అఖండబల ప్రచండుడై
పూనెను దండయాత్ర పడిపోయిన కోటల నుద్ధరింపగా.

ప్రస్తుత కర్తవ్యమునుగూర్చి మీ మీ అభిప్రాయములు తెలుప గోరుచున్నాను.

బాలాజీ

జయసింగ్ మహావీరుడు. షాజహాన్ పాదుషావారి కాలమునుండి దేశదేశములలో అఖండవిజయ పరంపరలను సాధించి నేడు మొగలుసర్వసేనాధిపత్యము వహించినాడు. ఆతడింతవరకు అపజయమును మాటయెరుంగడు. మొగల్ సేనాసంఖ్యాబలము అపరిమితము.

బాజీ

పూనాలో పాదుషా మేనమామను సంఖ్యాబలముచే కాదుగదా మనము ఎదిరించినది! ఈసారి జయసింగ్ వచ్చినాడు. సేనాభటసంఖ్యాతారతమ్యముల బట్టి చూచిన, ప్రస్తుతము మొగల్సామ్రాజ్యసర్వసేనాబలముల నెదిరించుట దుర్ఘటమేకాని, గత్యంతరమేమైన కలదా?

శివాజీ

ఆవిషయమే ప్రస్తుతచర్చనీయాంశము.

తానాజీ

ప్రభూ! కేవలము మనుష్యబలముచే మొగలుల గెల్చుటకల్ల. భవానీపై భారమువైచి పోరాడుదము.

బాజీ

జయము అపజయము అనునది ప్రస్తుత సమస్యయేగాదు.

బాలాజీ

జయము కొఱకైగాక యీకయుద్ధ మొనర్చుటెందుకు?

బాజీ

అపజయము వచ్చునని యుద్ధమును మానివేయుదువా? బాలాజీ! ఆత్మగౌరవ సంరక్షణార్థము అపజయమునకు జంకక ఆత్మార్పణపూర్వకముగ యుద్ధయజ్ఞమును చేయవలసిరాదా?

శివాజీ

ఆస్థితి ప్రస్తుతము తటస్థించినదా? అనునది మన మీమాంస.

తానాజీ

యుద్ధమును చేయకున్న విరోధిసైన్యములు అప్రతిహతముగ మరాఠరాజ్యమును దోచుకొనును.

బాజీ

ప్రజలను రక్షించుట మన కర్తవ్యము.

బాలాజీ

మహారాజా! నిర్విరోధముగ వదలినవారు మాయంతవారు లేరని ప్రళయకాలానలజ్వాలవలె విజృంభింతురు.

భారతీతీర్థ

: ప్రవేశించి : రామ్ రామ్.

సేనాపతులు

రామ్ రామ్

భారతీతీర్థ

మహారాజా! జయసింగ్ నిన్న రాత్రి బీజపూరు సుల్తాను వారినిగూడ మనపైకి లేవదీసినాడు ఇప్పుడే వేగులవలన ఈవార్త వచ్చినది.

శివాజీ

జయసింగ్ వీరుడే కాదు. రాజనీతిజ్ఞుడుకూడ.

భారతీతీర్థ

జయసింగ్ సేనలు రాత్రి నాలుగుక్రోసుల దూరములో విడిసినవి. దుర్గముపై నెత్తివచ్చు సన్నాహములో నున్నారు.

శివాజీ

అటు బీజపురీసైన్యముకదలినదా?

భారతీతీర్థ

వారును సమర సన్నాహములోనున్నారు. సేనలుకదలినట్లు వార్తరాలేదు. రామ్ రామ్. :నిష్క్రమించును:

శివాజీ

అటుబిజాపురీసైన్యము వచ్చి చేరకమునుపే మొగలు సేనలను ఎదుర్కొనవలెను.

బాజీ

మేము సర్వసంసిద్ధులము.

భారతీతీర్థ

:ప్రవేశించి: మహారాజా! పురద్వారములను మొగలు ముందరి భటులుచుట్టుముట్టినారు. : శతఘ్ని ఘోషలు :

శివాజీ

: ఆలకించి : అవును! యుద్ధారంభమైనది. సమరప్రణాళికను నిర్ణయింపుడు

బాజీ

మహారాజా! ప్రణాళిక కూర్చుభారముమీది. నిర్వహించు బాధ్యతమాది.

శివాజీ

మేముదక్షిణ శ్రేణిని నడిపించెదము. బాజీప్రభువు వామపక్షమునకు నాయకత్వము వహించును. బాలాజీ దుర్గద్వారములను సంరక్షించును. తానాజీ నేతాజీ గర్భమును కాచుచుందురు. పింగళ్ జీ తిరోముఖమును కాపాడుచుండును.

బాజి, బాలాజీ

మహాప్రసాదము.

శివాజీ

సహవ్రతులారా! భారతభాగ్య విధాతలారా,

ఇది కేంద్రశిబిరము శ్రీ భారతీ తీర్థులవారు అధిపత్యము వహించి ఆజ్ఞాపత్రముల నిచ్చుచుండును. సమరప్రకారములోని పతనోద్ధారములు ఎప్పటికప్పుడు కేంద్రశిబిరమును చేరవలెను. :రణభేరి:

రుద్రవీణ : కత్తిమూసి. :

తల్లీ! నిన్నుదలంచి ఖడ్గమును చేతన్బూనితిన్ ధర్మ ర
క్షోల్లాసాంచిత దీక్షబూని; పటుధైర్యోత్సాహ శౌర్యంబు సం
ధిల్లన్ జేయుము మాదుసేనల భవానీ! శత్రుసంహారిణీ!
ఫుల్లాంభోజదళాయతాక్షి; కరుణాంభోరాశి; కాత్యాయనీ!
హర హర మహాదేవ్! హరహరమహాదేవ్.

: నిష్క్రమణము :

బాలాజీ

వీరమరాఠసైనికులారా! దుర్గద్వారములవైపు శత్రుసేనలు కన్నెత్తిచూడరాదు. భారతభవితవ్యమును మరాఠకీర్తిని సంరక్షింపుడు.

అమితోత్సాహ పరీతులై మొగలు సైన్యస్కంధముల్ తూర్యరా
వముల్ జేయుచు చుట్టుముట్టెను పురద్వారంబులన్ దిఙ్నభోం
తములన్ గప్పె శతఘ్నిఘోషములు; స్కంధావార నిర్ముక్తులై
సమరోర్వీస్థలిచేర రండిపుడు కాషాయధ్వజోద్ధారులై.

హర హర మహాదేవ్! : నిష్క్రమించును :

బాజి

మరాఠ వీరకుమారులారా!

భండనభూమిలోన పరిపంథిదళంబుల చీల్చి చెండుటన్
గండరగండలై బిరుదుగాంచిన మేటిమగండ్రు; చండమా
ర్తాండులు మీరలందరు ప్రతాపమునన్; రణభేరి మ్రోగె; దో
ర్దండవిలాస మండితపరాక్రములై చనుదెండు పోరికిన్.

హర హర మహాదేవ్. : నిష్క్రమణము :

భారతీతీర్థ

: ప్రవేశము సైనికునితో :

ఈపత్రము బాలాజీరావునకిమ్ము.

: భా. తీ. సైనికుడు నిష్క్రమించెదరు :

బాజీ

: ప్రవేశించి : వీరమరాఠ కుమారులారా!

సమయము మరుదెంచె తిరిగి మీశౌర్య జూప
భరతదేశమందు మరాట బావుటాను